

מראי מקומות- בבא קמא כ"ג

(א) **טמון באש דפטור רחמנא היכי משכחת לה-** (ג) איכא בינייהו לחייבו בד' דברים- פרש"י דהד' דברים הם נזק צער ריפוי ושבת, אבל אינו חייב על בושת, שהרי אינו חייב בבושת א"כ מתכוין להזיקו, אבל כאן לא כיוון להזיקו, אלא פשע בשמירת אשו. אולם ע' בר"ח דכ' דהד' דברים הם צער ריפוי שבת ובושת (דהיינו, ד' מלבד נזק דחייב לכ"ע). וכן כ' הרמב"ם (נזק"מ י"ד, ט"ו) דחייב גם בבושת, וכ' הלחם משנה דלכאור' הרמב"ם מיירי בצירור דמכוין להזיקו. וע' בחי' ר' ארי' לייב (ע"א, א') דכ' לחקור בהא דבעינן כוונה בבושת, האם הוא משום שיש דין מיוחד דצריך כוונה כדי לחייבו בבושת, או דלמא מה שאינו חייב בבושת הוא משום שאין מעשה היזק גמור, לפי שמחוסר הכוונה להזיק. וכ' דהנפק"מ הוא לגבי ממון המזיק, דאם הי' ממון המזיק מחייב ד' דברים, א"כ, אם צריך כוונה להזיק בפועל כדי לחייבו בבושת, א"כ ג"כ לא יהי' חייב. אבל אם מה שהי' צריך כוונה הוא משום דאל"כ הו"ל מעשה היזק שאינו גמור, בממון המזיק אין שייך כוונה, וא"כ אינו חסר במעשה המזיק בכלל, שהרי בממון המזיק אין שייך כוונה, ולכן שפיר יהי' חייב בבושת. ועפ"ז ביאר דברי הרמב"ם, דהא גם ביאר בדעת הרמב"ם דמה שמחייב משום ממונו, היינו דלמסקנא ס"ל לר' יוחנן דתרתיה בעינן, היינו דלעולם אשו משום ממונו הוא, אלא דכיון דפשע בחציו, א"כ גם בממונו המזיק חייב בחיובים של אדם המזיק [נדבר זה עדיין צ"ב]. וא"כ, ממילא מבואר דשפיר חייב בבושת, דכיון דעיקר חיובו הוא ממון המזיק, ובממון המזיק אין שייך כלל החסרון דלא כיוון להזיק, שהרי ממון המזיק אי"צ כוונה בכלל, א"כ למסקנא שיש לאש גם הגדרים של אדם המזיק, שפיר אמרי' דחייב בבושת.

(ב) **שנפלה דליקה לאותה חצר, וכו'- ע' באבן האזל** (נזק"מ י"ג, י"ט, ד"ה אבל) דכ' לדון אם קנה אדם אש מן השוק, והוא לא הדליקה כלל, האם זה יכול לחייבו מדין אש, או דלמא אין שייך אש א"כ הוא הדליק האש. והביא מש"כ השטמ"ק (דף ו') בשם ר' ישעי' דרק היכא שהוא הדליק האש (או הניח האסו"מ בראש גגו, שנחשב ג"כ הדלקת האש) שייך חיובי אש, אבל היכא שהאש נעשה מעצמו, אז אינו חייב מדיני אש. אולם כ' הגרא"ז דלכאור' משמע מהגמ' כאן דאפי' אם רק נפלה דליקה לאותה חצר, מ"מ חייב עליה. ואף שהביא (שם י"ד, ד') מהר"ח בסוגיין דביאר דמיירי דבאמת הצית האש בחצרו, אולם כ' דמהא דהרמב"ם הביא לשון הגמ' כצורתה, משמע שהבין דלשון "שנפלה"

דוקא הוא, ושזה ג"כ נחשב אש [אולם לכאור' צ"ע, דאם באמת מיירי בנפלה, א"כ לכאור' ודאי לא שייך לומר דזה חציו, שהרי הוא לא הדליקו כלל. וא"כ, למה צריך לומר דנפל הגדר כדי למצוא ציור של אש שהוא ממונו ולא חציו, לימא דנפלה לחצרו והוא לא הדליקו, ממילא הו"ל ממונו ולא חציו]. וע' באמרי משה (כ"ט, כ"ג, שהבאנו לעיל כ"ב) דהוכיח מהא דאין בעל הגמל חייב נ"ש על אש של פשתנו, דמה שהאש שלו אינו מחייבו א"כ הדליקו. גם שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א להוכיח כן בדעת תוס' (כב: ד"ה והי') שכ' דאע"ג דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת הגדי מחמת ממונו, מ"מ שייך בי' קלב"מ הואיל וע"י מעשה א' הוא. וכפשוטו דבריו תמוהים, הרי המחייב של ממונו אין שייך למעשה שלו בכלל, דמעשה שלו הוא רק מכשיר ממונו לעשות ההזיק, אבל המחייב הוא מה שאשו הזיק. ומבואר מזה דגם אם אשו משום ממונו, הרי מעשה הדלקה שלו הוא חלק של המחייב.

(ד) **ולייחייב נמי בעל הגחלת-** פי' תוס' דלשון זה לאו דוקא, דהא מיירי בדאכלה בגדיש דבעל החררה, אלא כלומר שיפטר בעל הכלב מחלק של בעל הגחלת, ולא יהי' צריך לשלם אלא רביע. וע' בשטמ"ק בשם הגליון דכ' דמכח הערת תוס' פי' רש"י דקס"ד דגחלת

הכלב, דלגבי אש מיעטה התורה בשמירתה, דאינו חשיב מזיק עד שיהא כעין מבעיר. אלא דעדיין הק', אם שכיחי כלבים הרי הוא פשיעה ממש [ולכאור' קו' הוא דכיון דפשיעה הוא, שפיר הו"ל כעין המבעיר את הבערה]. וכ' דאם כלבים שכיחי, כיון שיש להם בעלים, הרי הבעלים משמרים אותם, ולכן אין צריך לחוש להם. והק' ע"ז הרשב"א, דא"כ למה צריך לנעול דלת בפני גחלתו כלל, הרי הבעלים שומרים כלבים שלהם שלא יזיקו, וע"ש מש"כ, והניח בקו'.

(ז) **אילימא דאכלה בגדיש בעלמא, הא בעינן וביער בשדה אחר וליכא - מכאן הוכיח תוס' (כ. ד"ה מתגלגל) דאף אם הלקיחה הי' מרשות הניזק, אם האכילה לא הי' ברשות הניזק, ודאי פטור, ודלא כרש"י שם, דביאר דשאלת הגמ' שם במתגלגל מהו היינו שאלה זו גופא, האם אזלי' בתר הלקיחה או בתר האכילה. וע' בשטמ"ק (לעיל בעמוד זה ד"ה א"נ) דכ' דאולי לזה כ' רש"י כאן דס"ד דגחלת דחד והגדיש דחד, לומר לך דגם הלקיחה לא היתה מחצר הניזק, וא"כ אם גם האכילה לא הי' בחצר הניזק, שפיר כ' הגמ' דבעינן וביער בשדה אחר וליכא.**

(ח) **תפשוט דפי פרה כחצר הניזק דמי - כ' תוס' דמה שאיננו יכולין להוכיח מכל הנהו דמתני', וגם הם דהביאו משיסה בו את הכלב ולא מהא דכלב שנטל חררה, היינו משום דהיכא דלקח מרשות הניזק, אף אם הי' האכילה ברה"ר, מ"מ יכול לחייבו על הלקיחה, דכיון דפשע כלפי הלקיחה מרשות הניזק, מה לי דהאכילה הי' ברה"ר. וכל השאלה הוא רק היכא דלא הי' לקיחה המחייבת, ולמשל אם חש"ו נתן הפירות לתוך פי הפרה, דאין שייך לחייבו על הלקיחה, וא"כ צריכין אנו לדון על האכילה, אם נחשב ברשות הניזק או לא. וע' בחי' הראב"ד דביאר דלא הי' הלקיחה מחצר הניזק, והגמ' הי' רוצה לפשוט דהיכא דנטלו ממקום פטור והביאו לרשות הניזק בפיו, דנראה דנחשב כחצר הניזק (וכפשוטו דעתו כתוס', אלא דתוס' כ' אוקימתא דמיירי דחש"ו נתן הפירות בפי פרה, ולכאור' לא הי' צריך לזה, אלא כמש"כ הראב"ד, דנטלו מרשות אחר, וצ"ע למה דחק תוס' לאוקימתא זו. וע' בי"ג שלמה [י"ג] דכ'**

דחד וחררה וגדיש דחד, ולא הי' ניח"ל לפרש כתוס', דלשון "ולחייב" לא משמע כן. וע"ע בתוס' שכי' דאין הכוונה שיהי' בעל הכלב פטור לגמרי, אלא הביאור הוא שלא יהי' חייב לשלם גם חלק של בעל הגחלת. וע' בשטמ"ק בשם התוס' שאנץ דכ' דאולי באמת י"ל דבעל הכלב פטור לגמרי, ואף דאמרי' לעיל ולחייב בעל הגמל, דהיינו דאף אם החנוני חייב, צריך להיות בעל הגמל חייב ג"כ, זהו רק משום שכיון שראה האש הי' לו להרחיק בהמתו מן הבירה, אבל כאן, אין רגיל בעל הכלב לשמרו שלא יזיק כשיהא אש בידו, ולכן י"ל דקו' הגמ' הוא שיהי' פטור לגמרי.

(ה) **זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל כלב - פרש"י, ולכן לא הוי משונה ופלגא נזקא, אלא נחשב אורחי' ושפיר משלם נ"ש. אולם ע' ברא"ש (סי' ג'), צויין בגליון הש"ס (כאן) שכ' דאף היכא דתחלת ההיזק הי' בשינוי, כיון שהאכילה אורחי' הוא, א"כ חייב נ"ש על עצם האכילה. וכ' דמה דאי הכא דזאת אומרת וכו', דפרש"י דדוקא משום דנחשב אורחי' דחייב נ"ש על החררה, ולפי הרא"ש לכאור' ממ"נ צריך להתחייב נ"ש על אכילת החררה, וא"כ מהו ה"זאת אומרת", כ' הרא"ש דהביאור הוא דאי לא היו סתם דלתות חתורות אצל הכלב הי' פטור משום אונס, אע"כ דסתם דלתות חתורות.**

(ו) **בששימר גחלתו - הק' תוס', איזה שמירה היא זו, אם יכול הכלב ליכנס שם. ותי' דכיון דנטר כדנטרי אינשי, לא אטרחהו רבנן טפי. והק' הברכת שמואל (ו', ו'), מהו הנפק"מ בין בעל הגחלת ובין בעל הכלב, דאם נחשב שמור כלפי בעל הגחלת כיון דנטר כדנטרי אינשי, א"כ למה אינו נחשב שמור ג"כ כלפי בעל הכלב. והביא בשם הגר"ח, דיש לחלק, דכלפי בעל הכלב, הרי כלבו כבר מזיק הוא, וא"כ כל זמן שאינו אונס, הרי הוא חייב בנזקי כלבו. אבל כלפי הבעל הגחלת, הרי אין גחלת שלו מזיק בכלל, וכל זמן שלא פשע, הרי אינו חשיב מזיק בכלל, וא"כ צריך פשיעה דוקא, ובשמירה כזו כבר אינו חשיב פשיעה. וע"ע ברשב"א שהביא מהראב"ד דכ' לחלק בין בעל הגחלת ובעל**

מכליא קרנא. וכ' דמכאן משמע כהיסוד שיסד שם, דהיכא דהדרך הוא לתקן הדבר הניזוק, צריך לשלם דמי התיקון, ואין משלמים חילוק של שויות החפץ מקודם ההיזק לאחר ההיזק. וא"כ שפיר נחשב דכליא קרנא, דכיון דמשלם דמי התיקון, א"כ ע"כ אנו רואין דדבר הניזוק הוא הדמים שצריך לשלם לתקנו, ובזה כל הקרן כלה [כנ"ל נראה לכאן בכוננתו].

(ב) **לענין קטלא לא אמרי' - פרש"י, ואפי' כחצר המזיק דמיא, אינו פטור אלא נהרג, ורק לענין נזקין אמרי' וכו'.** והק' הברכת שמואל (ט"ו, א'), מהו הה"א דלענין קטלא אמרי' שיש חילוק אם הוא ברשות המזיק, הרי כפשוטו הסברא דחצר המזיק היינו שהוא פטור בדיני שמירה, דאין הבעלים צריכים לשמור ברשותם. אבל לענין חיוב סקילת השור, חיובא דשור הוא, דהא אפי' שור הפקר נמי חייב סקילה, וע"כ דאין חיובו תלוי בדין שמירה בכלל. ולכן ביאר דהפטור דרשות המזיק אינו רק משום שאינו צריך לשמור שורו ברשותו, אלא שהוא דין פטור בעיקר חיוב התשלומין, ודומה לפטור של שן ורגל ברה"ר, דאינו כמו פטור אונס, אלא דפטור הוא בעיקר דין תשלומין. וא"כ י"ל דשפיר הי' ס"ד דשייך הפטור ג"כ לענין קטלא דהשור, כיון דהוי פטור בעצם חיוב המזיק, וע"ז משני הגמ' דלענין קטלא לא אמרי', דמשום חומר דקטלא לא אמרי' מאי בעית ברשותי'.

(ג) **אמרי לי לגדור מר גדירא בארעי' - כ' תוס' דהי' נשמט אביי, שלא הי' רוצה לילך שם (וכ' החזון איש [ב"ק י"א, כ'] "והדבר תימא, למה לא הי' חרד לקיים רצון רבו, ואיך הי' משמש להגיד הלכה מזויפת בשביל הנאתו, ולשון הגמ' משמע דא"ל שאין תועלת בהליכתו, שהם יאמרו כן ולא יתנו אמון שכן הלכה, ואין ראוי לת"ח לעשות כן, ואפשר שזו כוונת תוס'"), אבל מפ"י ר' חננאל מבואר דטעם דאביי טעם הוא, ואף הלכה כמותו. ופי' הרא"ש (י') דגם אביי מודה דבעיר הי' חייב הרועה לשמור הבהמה כדי שלא תכנס לבית חבירו, דאין שייך לנעול דלתי ביתו כל היום, ורק כשיצאו לשדה, ומתפשטים**

דתוס' ס"ל דאף דא"צ להיות לקיחה המחייבת, אבל עכ"פ צריך להיות במקום חיוב, ובכה"ג שייך לחייבו אם פי פרה נחשב חצר הניזוק. אבל אם הי' הלקיחה מרה"ר, ס"ל לתוס' דאפי' אם הי' האכילה ברשות הניזק לא יהי' חייב). ויש להק', מהו המשך הגמ' דהק' שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה, הרי שפיר שייך, היכא דנטלו מחצר הניזוק. וכ' תוס' דאה"נ, אלא כיון דפשטות הקרא מיירי שהביעור הי' בחצר הניזוק, הק' דמהו הציור. והראב"ד כ', דדעת המקשן הוא, דס"ל דבאמת הכל תלוי במקום האכילה, דכיון דבשעת הלקיחה עדיין אינו חייב, סבר דאינו מסתבר דיכול לחייבו אם הלקיחה בלבד הי' ממקום החיוב, אבל אנן לא ס"ל הכי, אלא דאם הלקיחה הי' ממקום חיוב, שפיר יש לחייבו.

(ט) **לימא לי מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי - ע' בתלמיד ר"ת דהק' על טענה זו, הרי מאי הו"ל למעבד, הרי הכלב נטל הרפתא לפומי', וע"ש שכ' לבאר הסוגיא כתוס', דמיירי דלא נטל הכלב, אלא אחרים נתנו הפירות לפיו. אולם ע' בפני יהושע דביאר כל הסוגיא כזה, דהיכא דהבהמה נטל ואוכל מיד, פשוט דחייב. וכל הנדון הוא היכא דנטל הפירות או החררה ממקום זה, ואכלם במקו"א, א"כ אין סברא לחייבו על שעת הנטילה, כיון דעדיין אינו ניזוק, אלא עיקר החיוב חל בשעת האכילה. וע"ז דייק הש"ס תפשוט דפי פרה וכו', דכיון דעל לקיחה ראשונה לא מחייבין ל"י, כיון שלא נעשה בה שום היזק, ע"כ מחייבין ל"י אשעת האכילה, ואז בעצם יכול לומר לו מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי [וכנראה בכוננתו, דכיון דאין מחייבין אותו על הלקיחה, א"כ עכשיו שפיר יש להמזיק לטעון מה בעי וכו', ועדיין צ"ע בזה].**

(י) **כגון שנתחככה בכותל להנאתה - ע' בשטמ"ק (ד"ה וז"ל הראב"ד בסוף כג.) שהק' דהא לעיל אמרי' דוביער היינו אכילה, מהא דאי' כאשר יבער הגלל עד תומו, וע"ש מש"כ לבאר הסוגיא באריכות.**

(יא) **רבינא אמר דשף צלמי - העיר החזון איש (ב"ק ו', ג', ד"ה וכן), הא אם שמין את הכותל קודם ששף הצלמים ואחר, הא ודאי עדיין יש שויות של הכותל, וא"כ לכאן אי"ז**

בשדות, א"א לשמור את כולם שלא יכנסו
לשדות אחרים, הלכך צריך אדם לגדור שדהו.

(ד) ולא ישמרנו האידנא- פרש"י, והוא חייב
בפעם ג'. והעיר בשטמ"ק דבכל הש"ס אזלי'
כאביי, אף דבעלמא קיי"ל כרבא כנגד אביי.
עוד העיר דרבא גופי' ביבמות קאמר שור
המועד כרשב"ג, דהיינו בפעם ד' חייב נ"ש,
ע"ש מש"כ בזה.